

**NYELVI SOKSZÍNŰSÉG ÉS NYELVOKTATÁS SVÁJCBAN.
INNOVÁCIÓK A NÉMET NYELVŰ EGYETEMEKEN**

**LANGUAGE DIVERSITY AND LANGUAGE TEACHING IN SWITZERLAND:
INNOVATIONS AT GERMAN-SPEAKING UNIVERSITIES**

BIKICS GABRIELLA¹

Az egynyelvű és
egyszokású ország
gyenge és esendő.
(Szent István király)

Absztrakt: A tanulmány a többnyelvű Svájc multikulturális sajátosságaival foglalkozik, különös tekintettel a német nyelvű egyetemeken folyó nyelvoktatásra és innovációkra. A tanulmány első része kiemeli Svájc, elsősorban Német-Svájc nyelvi és kulturális sajátosságait, a második az ezekhez alkalmazkodó nyelvoktatási hagyományokat. A harmadik fejezet kitér a felsőoktatás multikulturális jellegzetességeire, a negyedik megvizsgálja, milyen nyelveket milyen szinten és formában tanítanak az egyetemeken. Honlapjaik alapján bemutatja a nyelvoktatás céljait, lehetőségeit és helyi különlegességeit. Az ötödik rész áttekinti az angol nyelvű tudományos oktatás tapasztalatait. A hatodik fejezet tanulságokat fogalmaz meg a hazai egyetemi idegennyelv-oktatás számára.

Kulcsszavak: összehasonlító pedagógia, felsőoktatás, svájci német nyelvű egyetemek, multikulturalitás, idegennyelv-oktatás

Abstract: The study explores the multicultural characteristics of multilingual Switzerland, with particular regard to language teaching and innovations at German-speaking universities. The first part of the study highlights the linguistic and cultural peculiarities of Switzerland (primarily of German Switzerland), and the second section presents the language teaching traditions adapted to them. The third chapter discusses the multicultural characteristics of higher education, and chapter four examines what foreign languages are taught at what level and in what form at universities. Based on their websites, the chapter presents the goals, possibilities and local specialities of language education. The fifth part reviews the experience of science education in English. The sixth chapter formulates conclusions for foreign language education at Hungarian universities.

Keywords: comparative pedagogy, higher education, German-speaking universities in Switzerland, multiculturalism, foreign language education

¹ DR. BIKICS GABRIELLA
egyetemi docens
Miskolci Egyetem BTK MFI
Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék
bikicsg@gmail.com

1. Bevezetés: Svájc kulturális sajátosságai

1.1. A multikulturális Svájc

Svájc sok tekintetben kuriózumnak számít az európai országok között. Három nagy nyelvterületre oszlik, ezek: Német-Svájc, Francia-Svájc és Olasz-Svájc. A három országrész kapcsolatban áll egymással és azzal az országgal is, amelyhez nyelvileg és kulturálisan kötődik. Például Bazel a svájci, német és francia határon fekszik, és ez évszázadok óta meghatározza a város fejlődését.

Svájc példakép a legtöbb ország – még Németország – számára is. Egyszerre zárt és nyitott, mert politikailag és katonailag semleges, ugyanakkor számos nemzetközi szervezet és multinacionális nagyvállalat székhelye. Mindig is vágyott célpontja volt a különböző országokból érkező hallgatóknak és munkavállalóknak. Napjainkban is sokan érkeznek tanulni vagy dolgozni a nyugat- és kelet-európai országokból, jönnek közel-keleti bevándorlók és ukrainai menekültek, de a globalizáció folytán az angol és az amerikai befolyás is erős.

Az országot ennél fogva a nyelvhasználat színes kavalkádja jellemzi (W1). Négy hivatalos nyelve van: a német, amelyet a lakosság 62,6%-a, a francia, amelyet 22,9%-a, az olasz, amelyet 8,2%-a és a latin nyelvcsaládhoz tartozó rétoromán, amelyet egy apró kisebbség, kevesebb mint 0,5% beszél. Domináns idegen nyelv Német-Svájcban és Olasz-Svájcban a francia, Francia-Svájcban a német. Iwar Werlen és kutatótársai (2011) azt vizsgálták, mennyire elterjedt a svájci felnőtt lakosság körében az idegen nyelvek tudása, hol tanulták és mennyire tartják hasznosnak a nyelveket. Kutatásaik eredményei szerint a svájciak átlagosan két idegen nyelvet tudnak, és szinte mindenki használ idegen nyelvet. A megkérdezettek 67 %-a az idegen nyelvi tudását jónak vagy nagyon jónak ítéli. Az ország nyelveit elősorban az országon belüli kommunikációban használják, míg külföldön az angolt. A többnyelvűség személyes gazdagodás és előny a munkaerőpiacon, erősíti a társadalmi összetartozást és a sokféleség tiszteletét, egyben a svájci nemzeti identitás jellegzetessége, nemcsak törvénybe foglalt, hanem hétköznapi realitás.

1.2. A német nyelvű Svájc

Német-Svájc az ország legnagyobb és gazdaságilag legfontosabb területi egysége olyan meghatározó történelmi városokkal, mint Zürich, Bazel, Bern, Luzern vagy Sankt Gallen. Az itt élő lakosság felváltva használja a német nyelvet és annak svájci német változatát (W2).

Szóka így jellemzi a Svájcban beszélt német nyelvet (Schweizer Deutsch, „Schwyzerdütsch”):

A svájci német nem egységes nyelv, hanem alemann dialektusok összessége, amelyek általában a származási helyükről kapják a nevüket (például zürichi német). Jellegzetességeik a hangok, a ragozás, az igeidők, a szóképzés, a mondatfelépítés, a szókincs területén mutatkoznak meg (Szóka 2015: 87).

Az írásbeliség és a média nyelve az irodalmi német nyelv (Hochdeutsch). A rádió- és televíziós műsorokban a híreket német nyelven mondják be, azonban a helyi közvetítésekben már a helyi dialektust használják.

Állami nyelvváltozatnak az úgynevezett Schweizer Hochdeutsch minősül, ami az írott nyelvi forma, s magában foglalja az ország sajátosságait hordozó kifejezéseket is, amelyeket helvétizmusoknak nevezünk (Szóka 2015: 84).

A köznyelv az alemann dialektusok gyűjtőnevét, a svájci németet használja. A sztenderd nyelvet a svájciak csak azokkal beszélik, akik nem értik a helyi dialektust. Szóka (2015: 88) statisztikai adatokat is közöl, miszerint Svájcban a lakosság 80,5%-a, a svájci állampolgárok 90,8%-a beszéli a svájci németet a sztenderd nyelv használata nélkül. A közoktatásban növekedést mutat a svájci német használata, de az egyetemeken és a főiskolákon a sztenderd nyelv (86,1%) megelőzi a dialektust (76,8%). A tanórákon a sztenderd német nyelvet használják, míg a tanulók egymás között dialektusban beszélnek. Az egyetemeken az előadások, a szemináriumi órák és a vizsgák nyelve általában a sztenderd változat, míg a csoportmunkák, a gyakorlati foglalkozások során megengedett a dialektus használata.

2. Iskolai nyelvoktatás a többnyelvű Svájcban

2.1. Hagyományos nyelvoktatás

A svájci iskolarendszer az ország nyelvi és kulturális sokszínűségét tükrözi (W3). A tanítás nyelve régiók szerint változik: német, francia, olasz vagy rétoromán. Werlen és mtsi. (2015) bemutatja, hogyan alkalmazkodik a nyelvoktatás Svájc hagyományaihoz és a globalizáció kihívásaihoz. Az első idegen nyelv tanítását legkésőbb az 5., a másodikét legkésőbb a 7. osztályban kezdik el. Közülük az egyik valamelyik svájci államnyelv, a másik az angol. Az egyes svájci kantonokban vita tárgya, hogy az általános iskolában egy vagy két idegen nyelvet tanítsanak-e, milyen sorrendben és milyen életkorban kezdjék. Például Zürichben már a 2. osztályban kezdik az első idegen nyelv, az angol tanulását, míg más kantonokban a 3. osztályban, a franciát pedig az 5. osztályban vezetik be.

Az idegen anyanyelvű gyerekeknek viszont az oktatási nyelvet kell megtanulniuk, ezért felzárkóztató órákra vagy iskolán kívüli tanfolyamokra járhatnak.

2.2. Két tannyelvű oktatás

A 20. század utolsó évtizedében számos európai országban – így Svájcban is – bevezették a hagyományos nyelvtanítás mellett a két tannyelvű oktatást elsősorban a középfokú, de egyre inkább az alacsony iskolákban is (Studer és tsai. 2009). A két tannyelvű oktatás nemzetközi elnevezése: Content and Language Integrated Learning. Aszerint, hogy az oktatásban a szakmai vagy a nyelvi elem dominál, nevezik idegen nyelvű szakmai oktatásnak vagy tartalomalapú nyelvoktatásnak, Németországban pedig bilingvális szaktantárgyi oktatásnak.

2.3. Interkulturális pedagógia

Mivel a svájci általános és középiskolákban sokféle nemzetiségű és kultúrájú diák tanul, az interkulturális pedagógia része a tanárképzésnek, továbbképzésnek, egyetemi oktatásnak és kutatásnak. Steiner-Khamisi (1995: 45–66) beszámol az interkulturális pedagógia kialakulásáról és perspektíváiról Svájcban és Európában. Truniger (1995: 223–228) pedig zürichi kontextusban mutatja be fejlődésének egyes fázisait.

Az első, kísérleti szakaszban az 1980-as évek elején a Zürichi Tanárképző Intézetben projektnapokat tartottak, és a tanárjelöltek multikulturális osztályokban hospitáláson, folklór- és ételbemutatón vettek részt, majd megbeszélték a tapasztalataikat. Nem sokkal később az interkulturális pedagógia szabadon választott, nyelvi, kulturális és pedagógiai elemeket tartalmazó interdiszciplináris tárgyként bekerült a tanárképzési kurzusok közé. 1984-ben sor került az első tanulmányutakra, majd évi négy projektre: török, olasz, spanyol és jugoszláv kontextusban.

Második lépésként 1987-ben elfogadták az interkulturális pedagógia koncepcióját, melynek alapelvei a következők voltak:

- a kulturális bezárkózás oldása
- általános didaktikai kompetenciák kiépítése a professzionális, integratív és személyre szabott tanításhoz kulturálisan kevert osztályokban
- együttműködés a szülőkkel, nevelőkkel, nyelvtanárokkal
- képesség kulturálisan nyitott szaktantárgyi oktatásra, több kultúra integrálására
- nyelvpedagógiai képesség az oktatási nyelv támogatására a tanulók anyanyelvének és kultúrájának tisztelete mellett.

A harmadik lépésben a koncepció megvalósítására került sor. Kidolgozták az interkulturális pedagógia elméletét és gyakorlatát, amit beépítettek minden kötelező tárgyba, a pedagógiába, pszichológiába, szakmódszertanba és a tanítási gyakorlatba. A kurzusokat a tanárjelöltek számára szervezett fakultatív nyelvtanulás és utazások egészítették ki. Az intenzív élmények és kulturális találkozások a hallgatókat nyitottabbá tették. Rokonszenvezni kezdtek az idegen kultúrával és felülvizsgálták saját értékítéleteiket. Kritikus vélemények szerint azonban utazások helyett inkább helyben kell tanulmányozni a bevándorlók kulturális sajátosságait. Ezért svájci projekteket is rendeztek a másság megértése és elfogadása céljából, és számos elemet (pl.: szocializáció, identitáskeresés) átvettek a szociális munkások képzéséből. Truniger (1995) rámutatott, hogy erősíteni kell a tanítási gyakorlatban és a gyakorlóiskolákban a különböző kulturális háttérű tanulók közös tanulásának és együttműködésének irányítását, szorgalmazni a képzők képzését, és a bevándorló háttérű személyek tudatos bevonását a tanárképzésbe, oktatóként és tanárjelöltként egyaránt.

3. A svájci felsőoktatás és a multikulturalizmus

A svájci felsőoktatás „duális rendszer”, ami kétféle, egymással egyenrangú intézményt foglal magába (Schmidt 2008): a többkarú, vagyis „egyetemes” és a szakosodott főiskolákat, ezeken belül a szakfőiskolákat és a pedagógiai főiskolákat. Mindenütt folyik bolognai rendszerű alap- és mesterképzés, de doktori képzés csak az

egyetemeken van. A tanulmányok nyelve a német, francia vagy olasz (W4), aszerint, hogy melyik nyelvterületen van az intézmény. Svájc egyetemeiről az 1. táblázat nyújt áttekintést.

1. táblázat

Svájc állami egyetemei elhelyezkedés, alapítási év és (kerekített) hallgatói létszám szerint

Német-Svájc	Francia-Svájc	Olasz-Svájc
Zürichi Egyetem 1833, 28 ezer	Genfi Egyetem 1559, 18 ezer	Svájci Olasz Egyetem 1996, 4 ezer
Berni Egyetem 1834, 19 ezer	Lausanne-i Egyetem 1537, 16 ezer	
Bázeli Egyetem 1460, 13 ezer	Fribourgi Egyetem 1889, 10 ezer	
St-Galleni Egyetem 1898, 9 ezer	Neuchateli Egyetem 1838, 4 ezer	
Luzerni Egyetem 2000, 3 ezer		

A svájci felsőoktatásban magas a külföldi hallgatók aránya (W5). A 2. táblázat bemutatja, hogy a hallgatók közel egyharmada (2021/22-ben 55 000 fő) külföldi (W6). Ez egyezik a rektori konferencia becslésével, miszerint az oktatók mintegy fele és a hallgatók 28%-a nem svájci. Az elektronikus sajtó többször beszámolt arról, hogy nő a külföldi hallgatók száma (Wong Sak Hoi 2014), és ez nagy kihívás a svájci egyetemeknek (W7), mert drágább a képzés (W8), magasabbak a tandíjak (W9).

2. táblázat

Külföldi hallgatók a svájci egyetemeken (W10)

Quelle: BFS – SHIS-studex	2000/2001	2010/2011	2021/2022
Hallgatók létszáma a svájci egyetemeken (fő)	96 673	131 494	168 190
Külföldi hallgatók aránya	14,5%	22,3%	27,3%

A német nyelvterületen számos kutatás folyik az egyetemi nyelvoktatásról (Tinnefeld 2012), ami Svájcban kiemelt figyelmet élvez. Számos idegen nyelvet oktatnak, és országszerte egyre több szakmai képzést kínálnak angol nyelven (vö. 4. fejezet), az ezekre jelentkezőknek azonban megfelelő nyelvismerettel és nemzetközi (például: TOEFL vagy IELTS) nyelvvizsgával kell rendelkezni.

4. Nyelvoktatás Svájc német nyelvű egyetemein

A vizsgált öt német nyelvű egyetem között nagy különbségek vannak alapításuk éve, valamint a hallgatók és a karok száma tekintetében, ezt a 3. táblázat mutatja be.

3. táblázat

A német-svájci egyetemek összehasonlítása²

	Bázeli Egyetem	Berni Egyetem	Luzerni Egyetem	St. Galleni Egyetem	Zürichi Egyetem
Alapítás éve	1460	1834	2000	1898	1833
Hallgatók száma (kerekített adat)	13 000	19 000	3300	9000	28 000
Karok száma	7	8	5	5	7

A svájci felsőoktatásban ötféle nyelvoktatási forma van jelen: Nyelvtanárképzés a közoktatás számára a pedagógiai főiskolákon

1. Bölcsészképzés – nyelvészeti tanulmányok: Bázelen, Bernben (vö. 4. táblázat)
2. Alkalmazott nyelvészet Zürichben (vö. 5. táblázat)
3. Nyelvtanárképzés a felnőttoktatás számára Zürichben (vö. 5. táblázat)
4. Idegen nyelvek oktatása mind az öt egyetemen, de legátfogóbban a Zürichi Egyetem és a Műszaki Főiskola közös nyelvoktatási központjában (vö. 6. táblázat).

4. táblázat

Nyelvészeti tanulmányok a Bázeli és a Berni Egyetemen

	Bázeli Egyetem	Berni Egyetem
Kar	Filozófiai-Történeti Kar	Filozófiai-Történeti Kar
Intézet	Nyelv- és Irodalomtudományok Intézete	Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Tanszékek	Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék Francia Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék Iberoromanisztika Italianisztika Nordisztika Szlavisztika	Angol Nyelvek és Irodalmak Tanszéke Francia Nyelv és Irodalom Tanszéke Germanisztikai Tanszék Olasz Nyelv- és Irodalom Tanszéke Klasszika Filológiai Tanszék Szláv Nyelvek és Irodalmak Tanszéke Spanyol Nyelv és Irodalmak Tanszéke Nyelvtudományi Tanszék

Hagyományos nyelvészeti tanulmányokat Bázelen és Bernben, alkalmazott nyelvészeti tanulmányokat a Zürichi Alkalmazott Tudományok Főiskoláján, egyetemi rangú felsőoktatási intézményben lehet folytatni. Alkalmazott Nyelvészeti Kara a svájci főiskolák közül az egyetlen és az egyik legnagyobb Európában. Három intézete a gazdaság és a társadalom számára hasznosítja a médiatudomány, a nyelvtudomány és a kommunikációtudomány eredményeit.

² A kerekített adatok az egyetemi honlapokról származnak.

5. táblázat

Alkalmazott nyelvészeti tanulmányok a Zürichi Alkalmazott Tudományok Főiskoláján

Intézet neve	Alkalmazott Média tudomány Intézete	Nyelvi Kompetenciák Intézete	Fordítás és Tolmácsolás Intézete		
Nyelvek		8 idegen nyelv ³ 25 német kurzus	11 idegen nyelv		
Alap-képzés	BA Kommunikáció	BA Nyelvi integráció – német mint második nyelv / német mint idegen nyelv	BA Többnyelvű kommunikáció		
			1. specializáció Multimodális kommunikáció és transláció	2. specializáció Szóbeli kommunikáció és nyelvi közvetítés	3. specializáció Szakmai kommunikáció és információs design
Mester-képzés	MA Alkalmazott Nyelvészet – Szervezeti kommunikáció		MA Szakfordító	MA Konferencia-tolmács	
	MA of Arts Education –Publikáció és közvetítés				
	MA of Arts in Journalism				
Kutatás	• szervezeti kommunikáció és menedzsment • szervezeti kommunikáció és nyilvánosság • zsurnalisztika • médianyelvészet • • Media literacy	• digitális nyelvészet • szakmai kommunikáció és tudástranszfer • interkulturalitás és nyelvi diverzitás • nyelvmenedzsment és globalizáció • • nyelvi kompetencia és tudásközvetítés	• fordítástudomány • tolmácsolástudomány • akadálymentesített kommunikáció • technikai kommunikáció • alkalmazott szöveg- és diskurzusnyelvészet • • ember-gép kommunikáció		

Német-Svájc egyetemein a nyelvoktatást idegen nyelvi oktatási központok szervezik. Például Bázelen 17, Zürichben 15, Bernben 11, Sankt Gallenben 10, Luzernben 8 különböző nyelvet tanítanak. A hagyományos és speciális nyelvoktatási kínálatot a 6. táblázat tekinti át.

6. táblázat

A német nyelvű egyetemek idegennyelv-oktatási lehetőségeinek áttekintése

Nyelvi képzés központ	Bázeli Egyetem Nyelvi Központ	Berni Egyetem Nyelvi Központ	Luzerni Egyetem	Sankt Galleni Egyetem Nyelvi Transzkulturális Kommunikációs Központja	Zürichi Egyetem Egyetem és a Műszaki Főiskola Közös Nyelvoktatási Központja
Európai nyelvek	francia, olasz, lengyel, orosz, svéd, svájci német, spanyol, magyar, ukrán	francia, olasz, újjörög, spanyol, berni német, orosz	német A1 német A2 olasz A1 francia B2	francia, orosz, spanyol, olasz, svájci német	francia, olasz, újjörög, orosz, svéd, spanyol, ukrán
Európán kívüli nyelvek	arab, brazil-portugál, kínai japán, újhéber (ivrit), török	arab, grúz, japán		arab, kínai, japán	arab, brazil-portugál, kínai, japán

³ Angol, francia, olasz, orosz, spanyol, arab, kínai, japán.

Nyelvi képzés központ	Bázei Egyetem Nyelvi Központ	Berni Egyetem Nyelvi Központ	Luzerni Egyetem	Sankt Galleni Egyetem Nyelvi Transzkulturális Kommunikációs Központja	Zürichi Egyetem Egyetem és a Műszaki Főiskola Közös Nyelvoktatási Központja
Régi nyelvek			ógörög, latin, ó- és újhéber		ógörög, latin
Tanulmányi nyelvek	német, angol	német mint idegen nyelv A1-C2, angol	német B2/C1 angol B2/C1	német és angol intenzív kurzusok	német mint idegen nyelv, angol
Íráskurzus: tudományos írás	íráskurzusok Begleitendes Schreiben, Guided Writing	Academic English			Online Platform Academic English, Writing Center
Beszédgyakorlat		Tandem		Tandem beszédkurzus workshopok	Tandem
Egyéb				Rosetta Stone	Coaching
Szolgáltatás	Könyvtár angol nyelvi korrektúra, tudományos korrektúra			Önálló tanulási központ	Önálló tanulási központ, könyvtár, tanácsadás, személyre szabott ajánlatok

A nyelvi képzésekért felelős szervezeti egységek elnevezése Bázelen (W11) és Bernben (W12) Nyelvi Központ. A Luzerni Egyetemen a Nemzetközi Kapcsolatok Hivatala végzi a szervezést (W13). A Sankt Galleni Egyetem Nyelvi és Transzkulturális Kommunikációs Központot (W14) hozott létre. Zürichben pedig a Zürichi Egyetem és az Állami Műszaki Főiskola Közös Nyelvoktatási Központja (W15) a legnagyobb és a legtöbb nyelvtanulási lehetőséget kínáló intézmény. A fenti egyetemenként feltüntetett forrásokból származnak a továbbiakban felsorolt konkrét példák.

4.1. Hagyományos nyelvtanulási lehetőségek

- **Nyelvtanfolyamok**
Mind a négy egyetem nyelvoktatási központja különböző szinteken kínál nyelvi kurzusokat, európai és Európán kívüli nyelvekből. Ezek között olyan különleges nyelvek is vannak, mint a grúz és a héber, de tanítják a svájci és a berni német nyelvváltozatot is. A régi nyelvek oktatását a Filozófiai vagy a Teológiai Tanszék vállalta.
- **Intenzív nyelvtanfolyamok**
Kiemelt figyelmet fordítanak a német és az angol mint tanulmányi nyelvek felsőfokú oktatására, például Sankt Gallenben intenzív kurzusokon.

4.2. Innovatív nyelvtanulási lehetőségek

- **Az íráskészség fejlesztése**
Az ezredforduló óta a német nyelvterületen számos egyetemen beépítettek a képzésbe anyanyelvi vagy idegennyelvi íráskészséget fejlesztő kurzusokat, melyek

neve: írástréning, írásintenzív szeminárium írásközpont, íráslabor (Bikics 2022). A tudományos íráskészség fejlesztésére Bázelen, Bernben és a Zürichben is külön kurzusokat indítanak.

- A nyelvi korrektúra
A Bázeli Egyetem különleges szolgáltatása az angol nyelvi és a tudományos korrektúra, a hallgatók alap- és mesterszintű szakdolgozatainak, az oktatók publikációinak lektorálása.
- A beszédgyakorlatok és workshopok
A szóbeli készségek célzott fejlesztésre alkalmasak. Sankt Gallenben a nyelvi kurzusok vezetésére lehetőség szerint anyanyelvi beszélőket kérnek fel.
- Tandem
Bernben, Sankt Gallenben és Zürichben a nyelvtanulóknak partnert közvetítenek. Két különböző anyanyelvű hallgató tanul együtt, kölcsönösen bővítve egymás nyelvtudását és kulturális tapasztalatait. A tanulási célokat, stratégiákat, tartalmakat és időkeretet együtt határozzák meg.
- Rosetta Stone
A Sankt Galleni Egyetem kínálata egy világszerte kedvelt, szórakoztató online nyelvkurzus, aminek segítségével a tanulók rövid idő alatt képesek szavakat, mondatokat megérteni és kommunikációs helyzetekben használni.
- Önálló tanulási központ
Bázelen, Sankt Gallenben és Zürichben könyv- és médiatárral felszerelt nyelvi terem segíti a nyelvtanulást.
- Coaching
Személyre szabott nyelvi tréning a Zürichi Egyetemen az alábbi szolgáltatásokkal: **brazil-portugál, francia, olasz és spanyol** nyelvből: konferenciadokumentumok összeállítása, pályázati és interjútréning, szaktudományi és speciális nyelvtudás fejlesztése, **német nyelvből**: írott szöveghez nyújtott tréning, pályázati és interjútréning, magánórák, **angol nyelvből**: tudományos írás tréning, felkészítés konferencia-előadásra, professzionális vezetői előadásokra, kiejtéstréning, felkészítés TOEFL und IELTS nyelvvizsgákra, e-mail-írás tréning adminisztratív munkatársak számára, csoportos nyelvi tréning.

4.3. Az egyetemi nyelvoktatás tanulságai

Svájc egyetemein a nyelvi és kulturális sokszínűséget nagy értéknek tekintik. A sokféle nyelv oktatását fontosnak és jó befektetésnek tartják, akkor is, ha egyetlen nyelv, az angol dominanciája erősödik. Az egyes nyelvek népszerűsítésébe és oktatásába kurzusvezetőként vagy tanulópartnerként a külföldi hallgatók és oktatók is bekapcsolódnak. A bemutatott öt egyetem nyelvoktatási központjaiban a hagyományos és innovatív nyelvoktatáson túl sokféle szolgáltatás, tanácsadás, segítségnyújtás áll a tanulók rendelkezésére: nyelvi és módszertani innovációk az írásszemináriumok, a szövegjavítás, a beszédgyakorlás anyanyelvűekkel, a tandem, a coaching, a könyv- és médiatárral rendelkező, önálló tanulási központ.

5. Angol nyelvű szakmai oktatás

A svájci egyetemek rektori konferenciája határozatának értelmében évről évre növekszik az angol nyelvű képzések száma, 80%-ban a mester- és a doktorképzés szintjén. A természettudományokban már vannak hagyományai: legalább egy generáció óta folynak angol nyelvű programok, de a társadalom- és bölcsészettudományokban is erősödött ez a tendencia. Studer és tsai. (2009) a nyelvváltás fontosságát a következőképpen indokolták:

Az angol nyelv regionálisan eltérő mértékben mára az európai felsőoktatásban minimum második oktatási nyelvvé vált, és alig van olyan képzés, amit Európában valahol nem kínálnának angol nyelven is. A regionális eltérések ellenére minden jel arra utal, hogy az angol valamennyi tudományág vonatkozásában és tartósan Európa domináns felsőoktatási nyelvévé válik (Studer és tsai. 2009: 11).

5.1. Az angol nyelvű szakmai oktatás előnyei és hátrányai

Wong Sak Hoi (2014) az előnyöket az egyetemi költségvetés és a hallgatói karrier, a hátrányokat pedig a kutatás szempontjából fogalmazza meg, hivatkozva Sabina Schaffner felsőoktatási-nyelvpolitikai szakértővel folytatott beszélgetésére, aki rámutat a következő összefüggésre:

A kis Svájcban a kutatás és az oktatás a legfontosabb források. Gazdasági és tudományos szempontból is rá vagyunk utalva több külföldi hallgatóra (Wong Sak Hoi 2014: 1).

Azonban angol nyelvű szakmai oktatás nem csak a külföldi hallgatók miatt folyik. A svájci hallgatókat fel kell készíteni leendő karrierjükre olyan területeken, ahol az angol nyelv dominál. Idetartozik az ipar, a gazdaság és pénzügy és különféle kutatási területek. Az angol összekötő nyelvvé vált a többnyelvű oktatási kontextusban. Egyre jobban terjednek az angol nyelvű vendégelőadások, tömbösített vagy egyéni modulok. Azonban nemcsak az oktatás, hanem a szakirodalom, a tananyag, az internetes források, az elektronikus és audiovizuális eszközök nyelve is az angol. Hátrányt jelent viszont, ha a kizárólag angol nyelvű internethasználat és szakirodalom-olvasás túlságosan egyoldalú szemlélethez és gondolkodásmódhoz vezet. Ugyanis a kutatásokat a sokféle megközelítés, eltérő nyelvi kifejezésmód, jelentésbeli árnyalat képes a legerősebben inspirálni.

Künzli (2005) rámutat még egy hátrányra, sőt reális veszélyre: ha Német-Svájcban – ahol már anyanyelvként is két nyelvet, a svájci dialektust és a németet kell megtanulni – az első idegen nyelv az angol, és nem a francia vagy az olasz, akkor az egyre növekvő angol nyelvi dominancia egyenesen veszélybe sodorja az évszázados politikai és felekezeti alapokon nyugvó összetartást és a többnyelvűségen alapuló svájci identitást. Ugyanis a helvét állami és nyelvi politika legfontosabb alapelve Svájc nyelvterületeinek megőrzése és nyelveinek ápolása és tisztelete.

5.2. *A hallgatók és az oktatók angol nyelvi kompetenciái*

Svájcban sok évtizedes hagyományai vannak az angol nyelv tanulásának (Watts–Murray 2001). Az angol nyelvismeret egyre inkább alapkompétencia, ugyanúgy, mint az olvasás, írás és az informatikai ismeretek.

Ugyanakkor a hallgatók, a belföldiek és külföldiek egyaránt, különböző szintű angoltudással érkeznek a felsőoktatásba. Ennek következményei lehetnek a hiányos vagy hibás megértés, túlterhelés vagy lemorzsolódás. Egyes hallgatók tudják ugyan követni az angol nyelvű oktatást, és önállóan boldogulnak a szövegekkel is, de az írásbeli vagy szóbeli vizsgán problémákkal küzdenek.

A közvélemény szerint jó megoldás angol anyanyelvű oktatók alkalmazása. Ez azonban körülményes, és nem is vezet automatikusan jobb eredményekhez. A szociokulturális és képzési különbségek, hiányzó saját nyelvtanulási folyamat, megértési és fordítási problémák azt eredményezik, hogy az anyanyelvű oktatók kevésbé alkalmasak angol nyelvű szakoktatásra, mint a helyi oktatók. Ezért az alapképzésben célszerűbb helyi oktatókat alkalmazni és továbbképezni, érvel Vogel, aki a szakmai és az idegennyelv-oktatás összefüggéseit részletesen vizsgálta (2007: 185–199).

Az oktatási színvonal minőségbiztosítása érdekében az intézmények meghatározzák és garantálják az oktatók minimum C1 szintű angol nyelvtudását. Az előadások megtartásához elengedhetetlen a szóbeli kifejezőkészségük folyamatos fejlesztése, míg az írásbeli kompetenciájuk a szakirodalom olvasásához, a hallgatói dolgozatok javításához és kommentálásához szükséges. Azonban még a kimagasló angoltudással rendelkező oktatókat is meglepi a tantermi szituációkban tapasztalt idegen nyelvi kihívások. Ezért elengedhetetlen az oktatók megfelelő pedagógiai képzése.

5.3. *Az oktatók szakmódszertani kompetenciái*

Az előadók az egyetemi előadásokon a megértés elősegítésére a következő didaktikai és retorikai elemeket alkalmazzák: a beszédtempó lassítása, hangsúlyozás, kiemelés, körülírás, strukturálás, ismétlések, egyszerűsített megfogalmazások, elektronikus és vizuális segédanyagok, testbeszéd, gesztusok, intonáció, példák, metaforák, összefoglalás. Tudatosan alkalmazzák kérdéstechnikai módszereket egy új tartalom bevezetésekor költői kérdések, egy téma lezárásakor a megértést ellenőrző kérdések formájában, valamint szüneteket iktatnak be a hallgatók kérdéseire és azok megválaszolására.

5.4. *Az angol nyelvű szakmai oktatás tanulságai*

Svájcban felismerték, hogy az angol nyelvű szakoktatás nagy vonzerőt jelenthet az egyetem számára, de eredményességét számos tényező befolyásolja:

– *A felsőoktatási intézmény hozzáállása*

Számos takarékoskodni kényszerülő intézmény úgy akarja bevezetni az angol nyelvű szakoktatást, hogy csak minimális anyagi, személyi és időbeli ráfordítást irányoz elő. Pedig a bevezetés előtt elengedhetetlenek a beruházások és intézményi szintű döntések a curriculum, az oktatók toborzása és a hallgatók kiválasztását

célzó felvételi eljárás vonatkozásában. Ellenkező esetben a megvalósításkor súlyos problémák jelentkezhetnek (frusztráció, lemorzsolódás, színvonalcsökkenés), ami az egyetemnek anyagi és presztízsbeli veszteség.

- *A szakoktatók, anglisztikaoktatók és szak módszertanosok együttműködése*
Az angol nyelvű szakoktatás közös tervezést és megvalósítást, sőt team teaching oktatást kíván. Ez egyrészt hozzájárul ahhoz, hogy a szakmai oktató tudatosabban használja a nyelvet, másrészt az angol nyelv oktatója megérti, hogy a nyelvet a hallgatók szakmai szükségletei szerint kell tanítania. A szak módszertanos pedig célravezető módszereket ajánl. Az ilyen innovatív partneri közösségek létrejötte egyaránt feltételezi a résztvevők együttműködési és az intézmény innovációs készségét.
- *Az angol nyelvű szakmai előadások mellett angol szaknyelvi kurzusok biztosítása*
Az alapképzésben kötelező, a mesterképzésben fakultatív a kísérő szaknyelvi szakfordítási gyakorlókurzus felvétele. Bár a hallgatók az angol nyelvű előadásokon fejlesztik nyelvi kompetenciáikat, a szakkifejezéseket anyanyelvükön is tudniuk kell. A kísérőkurzus célja, hogy segítse az angol nyelvű szakmai előadás megértését azzal, hogy bővíti a szakszókincset és fejleszti a hallásértést. Továbbá alkalmat teremt a szakmai angol nyelv használatára, interakciókra, és a visszajelzések után a javításra. Mindez elősegíti a szakmai és nyelvi oktatás koherenciáját, a szakmai és nyelvi kompetenciák integrációját.
- *Az angol nyelven oktatók folyamatos nyelvi és szakdidaktikai továbbképzése*
Egy homogén vagy heterogén nyelvi összetételű hallgatóságnak angol nyelven megtartott szakmai előadás szaknyelvi és módszertani többletfeladatokkal jár. A hallgatók másként értelmezik és tanulják a tudományos információkat akkor, ha a tudástartalmakat számukra angolul közvetítik. Az oktatókat támogatni kell, hogy nyelviileg is tudatos szakmai oktatást tartsanak, és a hallgatók ugyanazt a szakmai szintet érik el, mint az anyanyelvi oktatásban.

6. Összefoglalás

Milyen tanulságokkal szolgálhat a felvázolt svájci nyelvi körkép a magyar egyetem nyelvvoktatása és angol nyelvű szakoktatása számára?

- Svájc egyetemein a nyelvi és kulturális sokszínűséget nagy értéknek tekintik. A sokféle nyelv oktatását fontosnak és jó befektetésnek tartják, akkor is, ha egyetlen nyelv, az angol dominanciája erősödik. A bemutatott öt egyetem nyelvvoktatási központjaiban a hagyományos és innovatív nyelvvoktatáson túl sokféle szolgáltatás, tanácsadás, segítségnyújtás áll a tanulók rendelkezésére.
- Felismerték, hogy az angol nyelvű szakoktatás nagy vonzerőt jelenthet az egyetem számára, de eredményességét a következő tényezők befolyásolják.
 - A felsőoktatási intézmény hozzáállása.
 - A szakoktatók, anglisztikaoktatók és szak módszertanosok együttműködése.
 - Az angol nyelvű szakmai előadások mellett angol szaknyelvi kurzusok biztosítása.
 - Az angol nyelven oktatók folyamatos nyelvi és szakdidaktikai továbbképzése.

Irodalom

- Bikics Gabriella 2022. A jegyzeteléstől a tudományos írásig. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 15/2, 81–93. https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=184569 (letöltve: 2023. 01. 12.).
- Künzli, Andreas 2005. Ist Englisch gut oder schlecht für die Schweiz? Bemerkungen zum kontroversen Diskurs über das Englische als „fünfte Landessprache“ qua lingua franca in der viersprachigen Schweiz. *Interlinguistica Tartuensis* 8/2005, 96–111. <https://core.ac.uk/download/pdf/79116952.pdf> (letöltve: 2023. 01. 11.).
- Poglia, Edo – Perret-Clermont, Anne-Nelly – Gretler, Armin – Oasen, Pierre (Hrsg.) 1995. *Interkulturelle Bildung in der Schweiz. Fremde Heimat*. Bern, Berlin, Frankfurt M., New York, Paris, Wien: Peter Lang.
- Schmidt, Juana 2008. Das Hochschulsystem der Schweiz Aufbau, Steuerung und Finanzierung der schweizerischen Hochschulen. *Beiträge zur Hochschulforschung* 2/30, 114–147. https://www.bzh.bayern.de/fileadmin/news_import/2-2008-schmidt.pdf (letöltve: 2023. 01. 05.).
- Steiner-Khamsi, Gita 1995. Zur Geschichte und den Perspektiven der interkulturellen Pädagogik in der Schweiz und in Europa. In: Poglia, Edo – Perret-Clermont, Anne-Nelly – Gretler, Armin – Oasen, Pierre (Hrsg.): *Interkulturelle Bildung in der Schweiz. Fremde Heimat*. Bern–Berlin–Frankfurt M.–New York–Paris–Wien: Peter Lang. 45–66.
- Studer, Patrick – Pelli-Ehrensperger, Annabarbara – Kelly, Paul 2009. *Mehrsprachigkeit an universitären Bildungsinstitutionen: Arbeitssprache Englisch im Hochschulfachunterricht*. Winterthur: Institut für Sprache in Beruf und Bildung Departement für Angewandte Linguistik. Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften. <https://digitalcollection.zhaw.ch/bitstream/11475/74/1/1222889142.pdf> (letöltve: 2023. 01. 11.).
- Szóka Bernadett 2015. *Nyelv- és nyelvoktatás-politika a többnyelvű Svájcban – különös tekintettel az olasz nyelv helyére és szerepére*. PhD-értekezés. Pécs. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15477/szoka-bernadett-phd-2015.pdf> sequence=1&isAllowed=y (letöltve: 2023. 01. 11.).
- Tinnefeld, Thomas (Hrsg.) 2012. Hochschulischer Fremdsprachenunterricht. *Saarbrücker Schriften zu Linguistik und Fremssprachendidaktik*. Bd. 1. Saarbrücken. https://www.ph-online.ac.at/ph-wien/voe_main2.getVollText?pDocumentNr=284775&pCurrPk=3493 (letöltve: 2023. 01. 19.).
- Truniger, Markus 1995. Interkulturelle Pädagogik in der Lehrerbildung Entwicklungen im Kanton Zürich. In: Poglia, Edo – Perret-Clermont, Anne-Nelly – Gretler, Armin – Oasen, Pierre (Hrsg.): *Interkulturelle Bildung in der Schweiz. Fremde Heimat*. Bern, Berlin, Frankfurt M., New York, Paris, Wien: Peter Lang. 223–228.

- Vogel, Thomas 2007. Wie kommen Fach und Sprache zusammen? Die Integration der Fremdsprachenausbildung in die Studiengänge: Überlegungen aus der Praxis. *Fremdsprachen Lehren und lernen* (FLuL), 36, 185–199.
- Watts, Richard J. – Murray, Heather 2001. *Die fünfte Landessprache? Englisch in der Schweiz*. Bern: Hochschulverlag.
- Werlen, Iwar – Rosenberger, Lukas – Baumgartner, Jachin 2011. *Sprachkompetenzen der erwachsenen Bevölkerung in der Schweiz*. Zürich: Seismo.
- Werlen, Iwar – Späti, Christina – Elmiger, Daniel 2015. *Fremdsprachenunterricht in der Schweiz – Argumente zur Debatte Ein Grundlagenpapier der SAGW*. https://www.sagw.ch/fileadmin/redaktion_sagw/dokumente/Publikationen/Factsheets/Grundlagenpapier_Fremdsprachenunterricht.pdf (letöltve: 2023. 01. 11.).
- Wong Sak Hoi, Geraldine 2014. *Englisch ist an Schweizer Universitäten auf Vormarsch*. https://www.swissinfo.ch/ger/gesellschaft/studierende-in-der-schweiz_englisch-ist-an-schweizer-universitaeten-auf-vormarsch/37685114 (letöltve: 2023. 01. 17.).

Internetes hivatkozások

- W1 = *Wir sprechen Schweizerisch*.
https://www.eda.admin.ch/content/dam/PRS-Web/bilder/infografiken/de/1.2.1_DE.jpg (letöltve: 2023. 01. 16.).
- W2 = *Dialekt und Hochsprache in der deutschsprachigen Schweiz*.
https://home.uni-leipzig.de/siebenh/pdf/Siebenhaar_Wyler_97.pdf (letöltve: 2023. 01. 16.).
- W3 = *Schulischer Fremdsprachenunterricht in der Schweiz – Argumente zur Debatte*.
https://www.sagw.ch/fileadmin/redaktion_sagw/dokumente/Publikationen/Factsheets/Grundlagenpapier_Fremdsprachenunterricht.pdf (letöltve: 2023. 01. 11.).
- W4 = *Die Sprache*.
<https://www.studieren-in-der-schweiz.de/34,1,sprache.html> (letöltve: 2023. 01. 19.).
- W5 = *Internationalität der Schweizer Hochschulen Studierende und Personal: eine Bestandesaufnahme* (2005). Office fédéral de la statistique Neuchâtel file:///C:/Users/User/Downloads/691-0300.pdf (letöltve: 2023. 01. 12.).
- W6 = *Anzahl der ausländischen Studierenden*. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/307974/umfrage/anzahl-der-auslaendischen-studierenden-an-universitaeten-in-der-schweiz/> (letöltve: 2023. 01. 16.).
- W7 = *Ausländische Studierende: Herausforderung für Schweizer Unis*.
https://www.swissinfo.ch/ger/gesellschaft/zu-attraktiv-_auslaendische-studierende--herausforderung-fuer-schweizer-unis/35379758 (letöltve: 2023. 01. 16.).

W8 = *Ausländische Studierende: Teure Ausbildung.*

<https://www.economiesuisse.ch/de/dossier-politik/studierende-aus-drittstaaten-die-fakten> (letöltve: 2023. 01. 16.).

W9 = *Ein Viertel der Studenten sind «Bildungsausländer»?*

<https://www.aargauerzeitung.ch/schweiz/ein-viertel-der-studenten-sind-bildungsauslander-sollen-sie-hohere-gebuehren-zahlen-ld.1530478> (letöltve: 2023. 01. 16.).

W10 = *Tertiärstufe – Hochschulen.* <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/bildung-wissenschaft/personen-ausbildung/tertiaerstufe-hochschulen.html> (letöltve: 2023. 01. 16.).

W11 = *Sprachenzentrum Uni Basel.*

<https://sprachenzentrum.unibas.ch/de/> (letöltve: 2023. 01. 12.).

W12 = *Sprachenzentrum Uni Bern.* https://www.unibe.ch/universitaet/organisation/leitung_und_zentralbereich/vizerektorat_entwicklung/sprachenzentrum/ (letöltve: 2023. 01. 07.).

W13 = *Sprachkurse.* <https://www.unilu.ch/international/mobilitaet/studierendenmobilitaet/studierende-outgoing/sprachkurse/> (letöltve: 2023. 01. 06.).

W14 = *Zentrum für Sprachen und transkulturelle Kommunikation St. Gallen.* <https://www.unisg.ch/de/universitaet/schools/school-of-humanities-and-social-sciences/////sprachen/> (letöltve: 2023. 01. 12.).

W15 = *Sprachenzentrum der UZH und der ETH Zürich.* <https://www.sprachenzentrum.uzh.ch/de.html> (letöltve: 2023. 01. 06.).